

Карпатська Русь

Карпатська Русь Carpatho-Rus

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч,7 ЮНКЕРС Н.Й. 31ГО, МАРТА 1995, YONKERS, N.Y. MARCH 31, 1995, VOL.LXVIII, NO. 7

НАРКОТИКОВИ ДОРОГИ ЧЕРЕЗ РОСІЮ

МОСКВА. - "Росія стала важним звеном світового наркотичного бізнесу. Через територію Росії переходять головні транзитові дороги, а в будучім край буде становити новий великий ринок збуту", - пише газета «Сегодня».

Після рапорту, через середноазиатички край і Росію иде тепер головна дорога пересилання наркотиків з району так званого "золотого півмісяця" - гірського трудно доступного погранича афганско-пакистанского. Траса полуднева "балканска" - через Іран, Туреччину і Балкани - сталася для меженародних картелів задорога і небезпечна з причини війни в Югославії і заострення граничної контролю в Ірані. До вибору північної дороги - через Таджикистан, Кіргістан, а дальше Росію - наклонила передовсім легка можливість перевозу через границі.

Велика частина перевожених наркотиків трафляе на російский ринок. Після офіційних даних, число наркоманів в Росії виносит 40 до 200 тисяч. Неофіційно говориться о 1,5 до 2 мільйонів.

ПОЛЬЩА

СЛІДСТВО В СПРАВІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ УКРАЇНЦІВ В ЯВОЖНІ

"Катовицка Воеводска Прокуратура провадит слідство в справі злочинів проти населення українского походження, виконаних в роках 1947-1949 в лагері праці в Явожні", - поінформував представник прокуратури Ежи Гаевский.

Прокуратура отримала від Головної Комісії Баданя Злочинів проти Польского Народу слідчі матеріяли (м.ін. протоколи переслухань 116 б. в'язнів і много документів) з цілею продовження слідства. "Нам дуже залежит на контактї з особами українской народности, котри были в'язнені в Явожні. Шукаеме з ними всякого контакту. Заходить підозріння, же в Явожні доконано злочини, порівнювани зо злочинами проти людскости", сказав Гаевский.

Зо ствердженнь Комісії виходит, же на початку 1945 року в Явожницькой філії концлагера «Auschwitz» Міністерство Публичной Безпеки утворило лагер праці

для німецких полонених і фольксдойтчів. Два роки пізнійше, на підставі рішеня власти PPR до лагеру трафили Українці, виселені з району Бешад (Лемковина). Причиною ув'язнення было підозріння в співпраці і помочи УПА і Організації Українских Націоналістів. Загально в роках 1947-1949 через лагер перейшло 3,8 тисяч Українців, в тому 800 женщин. Потім в Явожні повстал осередок примусовий праці для польских кримінальних арештантів.

Лагер (меже 1947 і 1949 роками) был огороженный дротами високого вольтажу. Пильнувало його 300 жовніров. В результаті пануючих там условій померло 160 осіб. В'язні діставали барз скромне ідженя, практично жили на границі голоду. Или лем мало хліба і пили гірку збожзову каву. Не было теплої води. Внаслідок ганебних санітарних условій ширився тифус і червінка.

В'язні мусіли тяжко прицювати фізично, а кромі того были строго карани за всяки провини. Были знущаня над ними, меже іншим через тяжки фізичні вправи, замиканя в бункрах з водом, битя, піддаваня електричного току.

ЧЕРВІНКА КОЛО МЕДИКИ

В приграничній місцевости Медика в Перемишльском воеводстві, в двох селах - Седлиска і Яксманиці - занотовано остатними часами 30 захоронань з признаками червінки, тяжкой хвороти грубой кишки. В 14 случаях лабораторні баданя потвердили тоту хвороту, а двое дітей уміщено в шпиталю в Перемишлю.

НАЙВИЖША В ЕВРОПІ СМЕРТЕЛЬНОСТЬ НЕМОВЛЯТ.

Польща мае найвижший показник смертельности немовлят в Европі. На тысячу новонароджених 15 умерат. Доктори маюг надію, же удасться поправити ситуацію завдяки програмі опіки над матерю і дитином, котра начнеся ищи в тому року в штирьох районах - Вроцлав, Лодзь, Бидгош і Познань. В 1996 р. мае обняти цілий край.

ЦЕРКОВНИЙ КАЛЕНДАР НА 1995 РІК

Новосанчівско-Перемишска Православна Єпархія видала прекрасний

Календар-Альманах на 1995 рік, змістовний, багато ілюстрований, на доброму папері, в твердій обкладинці, на 264 сторінках. Календар открыватся вступним словом Владыки Адама "Роздуми над Новым роком", а дальше - дуже интересны матеріяли з історії Православія на Лемківщині, а саме "Сянік як центр духовного житя Православных в першій половині XVI ст." автора Е. і А.Наумова, "На шляхах до автокефалії Православной Церкви в Польщі і на Україні", автор І.Янчуя, "Православний Свято-Кирило-Мефодіевский Монастир в Уйковичах", який в 1994 році перейшов з Римо-Католицкой на Православну віру. І хиба же найважнійша то "Праздник Тисячоліття" (автор П.Дяк), де иде мова про епохальну подію в історії православної Церкви, "Канонізація о.Максима Сандовича" - першого Святого Лемка та "Елегія про смерт о. Максима" (автор П.Стефанівска).

В календарі багато нарисів і відомостей про днешне житя Святого Православія на Лемківщині, цікави верши на релігійни і історични теми.

Православний Календар-Альманах на 1995 рік повинен знайтися в каждой лемківской родині не лем в Краю, але всяди, де жиюг Лемки, бо його цінніст історична і на довгы роки.

Петро ЛЕМ.

Рочний мітинг Лемко-Союза ч.35-7-38 Елизабет отбылся в неділю, 12 февраля, 1995 р. в Ліндені.

Предсідатель В.Завойский отвари митинг і перепровадил як слідуе: саме перше привитал членів і попросил оддати честь нашим помершим членам минутою мовчаня.

Далі встановлено, што кількість платних членів при одділах ест 36. Было прочитано протокол з посліднього мітинга. Протокол был прийнятий без поправок.

Проведено справозданіе Комитету одділів, а дальше делегат В.Завойский дал спарвозданіе С"їзду Першого Округа, котрый отбылся 6-го ноябрю минушого року в Лемко Резорті. Т.Рудавский подякувал членам одділа за піддержку при розпродаваню тікетів на вигравку.

(Продовженя на ст. 2)

(Продовження з ст. 1)

Дуже вzbогатило наше рoчне собрание тим, што был присутний Предсидатель Лемко Союза Александер Геренчак, де был покликаний до слова. Він висказал о трудностях при видаваню газети "Карпатска Русь" і звернул увагу, же конечно сут потрібни фонды для подальшого видаваня газети. Він розказал якы сут приходы і розходы при видаваню газети. Дальше інформувал про Лемко Резорт: бизнес в тых часах иде ліпше, як был перше.

Было ухвалено дати на Прес-фонд з отділовоу кассы \$300, а члены зложили \$219, што разом склало \$519.

Отбылся выбор Комитету; переобрано Комитет на 1995 р. в тім самім складі.

По закінченю мітинга отбылося угощение для членів і гостей.

(Інформацію подал Рекордовий секретар Т.Рудавский)

РУСКЕ НАСЕЛЕНЯ ПО СХІДНОМУ СКЛОНУ КАРПАТ

"Хто хоц раз побував у Карпатах, той став богатшим, той опинився в полоні краси, і його сердце залишилось там".

У Московскых університетских відомостях ч. 5 за 1866-1867 рр. напечатаний научний труд професора Нила Попова «РУСКЕ НАСЕЛЕНЯ ПО СХІДНОМУ СКЛОНУ КАРПАТ», де в основному, йде мова о Лемках, їх бесіді, культурі, звичаях і способу житя.

Робота Н.Попова інтересна, і нам цікаво глянути на Лемківщину і Лемків з позиції російского професора 130 літ тому. Треба мати на увазі, же в тот час Лемківщина знаходилася під владичеством Австро-Венгрії, тому деяки місцевости названы так, як офіційно трактували їх австро-венгерскы власти. Аби не нарушити мысли вченого, переклад з російского на нашу бесіду буде йти текстуально, тобто повністю. Для старших, а особливо молодежи, буде дуже цікаво дознатися оціны нашої культури російским вченим.

Карпатами взагалі называеме пасмо гір, што бере свій початок коло лівого берега рікы Дуная під містом Пресбургом (венгерскым Пожуном), а далі йде по напрямліню от заходу на схід і служыт границом меже Словацкым і Польскым населеніем, а доходячы до верху рікы Сан, завертат на полудневий схід, отділяе Галичину од Венгрий і закінчуеся близко міста Оршовы, лежачого на лівім берегу Дуная, коло самой границі Валахії, Трансильванії і Сербії.

Саме тот горний хирбет Карпат був

прародиною Славян, што розселялися потім по східній та середній Европі. І тепер ще в Карпатах сходяться етнографічны границі більшости славянскых народів: на дальшом північно-західному кінці стикаються поселеня Чехів, Словаків і Поляків; на північному сході - Словаків і русинів-Лемків, в полудневоу кінці Карпат примыкают ку граници сербского і болгарского племени, отділених от північних Словян Руминами і Мадярами.

Карпати заслоняют собою велику східну рівнину Европі, заняту в великой части руским племенем, і ділит водны басейны Вислы і Дністра от притонів Дуная і Тисы. Ціле середне пасмо верхів Карпат заселене виключно Русинами. Карпати, знаменити в славянскоу історії горы, мают декілька локальных назв. Так, Мальми Карпатами, або Білявами, зовесе пасмо, яке отділяе Моравію от Венгрий і возвыштыся над уровнем моря на 1500 або і на 2000 футів. Далі ідут Татры, отділяючы Венгрію от австрийскоу Силезії та Східной Галичини, постепенно піднімаюцца над уровнем моря в декотрых вершынах от 3000 до 5000 і навет 6000 футів. Білявы і Татры покриты лісами, котры дост часто перерываюцца долинами, откале течут рікы Торава, Нитра, Гран, Вага і Попрад. У верховях Вислы Татры значно знижуюцца і дістают назву Бескидів, сягаючих от 2000 до 3000 і рідко 4000 футів.

Разом з тым Карпаты поступово розгалужуюцца в обі сторони. Досягнувши під іменем Бескидів поселеня Русинів, Карпаты тягнуты далі під своим власним іменем до самого полудневоу кінця. Але в народній бесіді можна почути чимало локальных назв: Чорный Ліс, Черногора, Полонины, Покутскы Горы і т.д..

Рікы Сан, Дністер, Стрий, Быстрица, Білый і Чорный Черемош, што вытікают з тых гір, орошают східну Галичину. Русини, што жиют в Карпатах, носят загальну назву - Горяни-Гірнякы, якы діляцца на Лемків, в основному, а также Бойків і Гуцулів.

Лемкы межуют, в основному, з польскым населеніем, Гуцулы - румунскым, а Бойкы занимают середину межи нима.

На початку охарактеризуемо загальны рисы горянів, яскраво виражены в Лемків, і пару слів о характерных ріжнущях меже Лемками, Бойками і Гуцулами.

Горянин-Лемко сильний тілом і духом. Його будова тіла отповідає властивостям землі, на якій він жые: він сильний і красивый, в більшости високий ростом, в русі надто быстрый, ловкий, жыгтерадісний. На лиці його штоси істино благородне. Лемко прямодушний, чистосердечний, набожний, до суевіря співчутливий, гостинний, розумний, отважний до безрозсудства, терпеливий, користуеся сильным здоровям і постійно веселий. Звычайно він справляеца зо всякым ділом, тому што за все беретца з жаром і стараням. Як йому треба де-небудь іхати або ити, то його не затримат ани вітер, ани непогода. Його відвертість і чистосердечність проявляюцца як в діях,

так і в річах, кожному він бажат добра. Но так як добры люди звичайно бывают довірливі, то Лемко ни в кому не підозріват дурного. Але коли отчуе зло - чи при своих промислах, поза рідними горами буде обманутий, або хто-небудь використат на зло його природне добродушие, то одразу змінится і бажаня помсты закипит в його грудях. Але як немає можливости отомстити тому чоловіку, котрий го обманув або поступив з ним несправедливо, он всім мстит і до всіх относится з недовірям. Може тому дуже мандрівників приписуют Лемкови вроджену мстивіст, но то сут несправедливо. Подібна мстивіст має місце Лемка на полудны Европы, жителі котрой одрізняюцца горячою кровію і не заспокоятся, покуль не отомстят чоловіку, што викликав их ненавист.

Лемкы поступают чистосердечно і відверто з кождым, а тому мают повне право жадати, аби з ними поступали так само. Серце Лемка добре от природы, не робит нічого дурного, возмуцатся протилежними поступками його власних і тоді состояніе його души мінатся, він хоче вознаградити сее зато, што перетерпів.

(Далій буде)

В Е Р Ш И

АЛЕ ТАК НЕ БУДЕ!

Люблю тебе, горо,
Ти горо зелена,
Бо на тобі росне
Сосна презелена.

Росне там соснина,
Росне ялинина,
Зберат по ні грибы
Молода дівчына.

Зберава колиси,
Гнеска юж не зберат,
Сст она в неволи,
Вільности вызерат.

Вызерат вільности,
Як свого милого,
А він не приходит,
Не знати для чого?

Ой знати-то знати
Чого не приходит,
Бо сут таки люде,
Ім о нас не ходит.

Они бы хотіли,
Жебы мы згынули,
А оңи бы горы
До ся пригорнули.

Але так не буде,
Покля мы жыеме.
Мы зо своїх гір
Не зрезигнуеме.

1957 р. Ярослав МЕРЕНА.

(Продовження на ст. 3)

(Продовження з ст. 2)

МАТИ МЕНЕ ВЧЫЛА

Дзецком в колишці
Мати мене вчыла:
То не людина,
Што свое забыла.

Я свої матери
Вірным хочу быти:
Того, што ня навчыла,
Не можу забути.

Шыткым хочу повісти:
"Престанте ся мордувати,
Не мате силы, ани розуму
Мене переконати.

Сильнійшы од Вас были
І зубы поламали,
А Лемкы, як были колиси,
Так і гнеска зостали.

Ідте откал сте пришли,
Мы самы си порадице,
Зрозумте нас,
О ныч Вас не просиме.

Мы гнеска, як николи,
Сивы і розум маме,
І што нам треба,
Мы найліпше знаме.

Нас гнеска провадят
Вірны сыны Лемковины,
Молоды, вчены, одважны,
Матери нашої одданы.

9.04.1958 Ярослав МЕРЕНА.

Дві войны я пережила

(Продовження з ст. 5)

ся ей никто не звідує, ци вольно, бо до ней не идеме, жебы не была в страху.

Посідили сме пару дни в одном пустом помешканью, а за тот час глядали помешканья по селах. Але там ничого сме не нашли и зостали сме ту уж четвертый рок. Я достала роботу в фабриці щіток, и так позостаю при той роботі. Зараблям середньо: не найменше и не найвеце, бо мое здоровье планне, то не даст мі дуже заробити.

Ту климат барз тяжкий, нашы люде хворіют на сердца, а в осени и в зимі ріжны хвороты приходят. Зимы ту мокры, мало снігу, лем все ліє. Домы ту муруваны як в місті, так и на селі. На села к своим людам мало ходиме.

Сего року в маю были сме во Вроцлавском воевудстві. Там кус ліпший климат. Там дуже лісов сосновых и листовных. Люде як ту, так и там мают в надіи, же домів повертаме, хоц ту лекше газдам робити. Істи єсть дост, але никого нич ту не тішит.

Во Вроцлавском воевудстві мы были на весілю у Ивана Ковальчика. Отдавали дівку, то просили вшиткых ганчовянов, яки суть в Польші, и всі ишли радо не про то, жебы істи весільный хліб, лем про то, бо хотіли одны других видіти. Декотры ся ту ище не виділи, а уж четверте літо минуло, як сме ту. Мы ся там так сердечно витали, як и вы в Америкі, як ся на Русаля посходите. Але пак тяжко ся было розыйти.

На весілю співали по свойому. А істи и пити было аж задуже и такы присмакы, яких дома и ксьендзу не могли дати.

Мы обышли всяди по всіх ганчовянах. Всяди ся скаржили, же им ту нездорово. Села ту барз малы, котре найменше, то 15 хиж. Суть ту ище німці. Я часто позерам на них, який то народ. Они рослы, але найвеце меже ними сухых, тонькых людей.

Ту ся дуже не сварят, и барз мало чути, жебы ся дакто с дакым бил. О крадежах тыж мало чути, бо як бы дакто дашто вкрал, то не лем до арешту всадят, але го фотографуют и дадут до газет, же такий и такий злодій тоту або другу річ вкрал.

Мы ту в місті маме ріжных сусідов. Суть полякы, німці, литвини, мадяры, білорусины. Кус дальше суть украинці. Каждый бесідує по свому и живут в згоді. Ту забава каждую неділю. Дуже часто на кошт державы идеме до кина, найвеце на рускы фильмы, бо в России такы гарды укладают, што всі хвалят. И словацкы фильмы гарды, веселы. Перше нам высвітлювали американскы фильмы, але люде мало ходили, бо не любили.

Часто ходиме за місто на потягову дорогу, бо там все ідут рускы до Берлина и з Берлина до Москвы. Коли их виджу, то все веселы, сміються, співають, або грают на гармонии. А такы хлоппы, як дубы. Росту середнього, але сильны, плечисты. Деси такы приемны, с хоцкым будут бесідувати, им каждый чловек свой, нема чужого. Часом ідут автом через місто, то станут, а діти к ним раз-два, наоколо их обстанут. Они им нич не гварят, лем с ними бесідуют.

Теперь єсть ту дуже русскых книжок. Летчики, офицеры и просты воякы описуют свое житья, описуют за войну, як воювали, и за далеки край, кади ходили. Барз радо читаме такы книжки. А барз туні тоты книжки, можна купувати.

Теперь ту кінчатся жнива. Ходили сме всі послі роботы в фабриках на пару годин на жнива. Зберали сме снопы и клали в стіжки. Машинами поорют, посі-

ют, покосят, а снопы росказали вшиткым ийти зберати, кто хліб іст, то сме ходили и зберали. Добре, же ся гарде вродило.

Недавно сме подписували пожичку на розвой Польшы, то даеме каждый місяц покус, поки не выровнат каждый свое, сколько подписал.

Мене ся звідували, ци подпишу пожичку. Гварят мі, же то для нашої "Польскы людовой". Я стою при столі, за столом сідили керовник фабрики и якысий з Варшавы, и так им повідам: "Мі Польска людова нич доброго не зробила. Мала ем дом, поле и ліс, то мя выгнали и всьо мі забрали". Они смотріли на мя, але нич на то не отповіли. А пак зас гварят, ци подпишу дашто, ци ніт, же то не мушено, лем з доброй волі работника. Гварю, же подпишу, бо што ту было робити?

Моя місячна выплата єсть от 650 до 800 злотых, а другы меньше мают, и так дали, то бы на мя злы были. Нам ту роботу міряют або ваят, то не все единак выробиме, бо материал не все добрый. Кто ма моцны руки, звинны пальці, то заробит веце. Мают и по 1000 злотых місячно. Иншы зас слабшы в роботі, то выробит по 400 и по 500 злотых на місяц.

За нашы горы и села нич ту не можу описати, як там теперь єсть, бо ище не была-м видіти. Але повідают люде, же барз вовкы и свиньи ходят.

Привіт читателям, а світу МИР.

Август 1951 року.

ЖЕРТВУЙТЕ

НА

ПРЕС-ФОНД

"КАРПАТСКОЙ

РУСИ"

ЩЕДРО!

СТАВАЙТЕ СОТНИКАМИ!

ОПЛАТИТ ГАЗЕТУ ДЛЯ

ЛЕМКІВ В КРАЮ!

МАРІЯ ТИМА

Дві війни я пережила

(Продовження з ч.6 "КР")

Пак уж и постерунки втікали—німці и всі, што с німцями тримали. Як втікали, то хотіли вшитко зо собом забрати, не лем кони и худобу, але и такы річы, як горнята до кавы, тафли, пилкы, сокиры. Одним словом, што нашли, то брали. Кони, што были в окопах, то не вернули, а всьо забрали. По дорогі тыж брали де коня, де корову. Нам вшиткы куры забрали и зерно.

С ними втікали и русскы воякы — такы, што сами к німцам повтікали. Ой якы они были смутны! Тепер порозуміли, же зле зробили. Моя сусіда гварила одному, жебы зостал, же она го сховат, поки німці перейдут. Он бы барз радо остался, але ся боял своих. Повідал, же русскы му тото не даруют, то мусит ийти дале в чужину.

В Ганчові были через ніч. Виділа-м, як іли, пили, а тот русский сиділ на боці и смотріл на них. Не дали му нич, лем сестра дала му істи. Німці мали по два коцы и заголовкы, але тому нич не дали ся вкрити. Каждый німец мал куферок на хліб и ружны річы: щітка до убранья; друга до черевик, до зубов. И так были обладуваны такыми річами. Мали ручникы, мыделка. Мали и дівкы, але дівкы были якысы полькы.

Рано деси с Бескида русскы стрілили пару раз, але им не доносило. То лем до страху их нагналі. Горі гірком не могли вытягнути возы, бо барз были обладуваны. Ище як на злість така зима на них пришла, так дуло, аж сніг зо земльом несло, то они лишали коло дороги што-будь. Лишили танк под гірком. Близко хиж лишали авта. Як остатні ишли, то подпалили танк. На танку было дуже бензины, куль, коцов, обутья, то як ся тото розгоріло, то так кулі били, як на фронті.

Ишли два дни и дві ночы: виділося, же ся не перейдут. Русскы за ними не ишли, бо чого им было ийти за ними через горы. Они пішли ліпшыми дорогами. Але не так легко было и русским ийти за ними, бо вшиткы мосты и мосткы німці нищили за собом.

Як уж німці ся перешли, то люде смотріли, ци русскы не идут. Каждый был рад видіти русске войско. Але не пришли. Аж о пару дни пришли на постерунки. Неодолго пришло по молодых хлопцы, жебы ишли до войска. Так они пішли, а поедны навсе пішли, бо уж ся не вернули.

Война ся скінчила. Люде ся радували, же уж ся втишили громы, же будеме спокійно спати, бо німці уж не придут имати. Але и ту был смуток: де нас тепер дадут. Под Польшу не хотіли належати. Деси пішла бесіда, же ціла Лемковина буде до Словакии належати. Люде гварят, же то бы добри было разом с тамтейшыми лемками по другой стороні Карпат.

Часто нашы люде звідувалися русскых, ци буде Польша. Они отповідали, же буде. "Мы ей не пришли зьісти, то ей не зьіме," говорили они.

Як уж русскы мали отходити с постерунку, то повідали людем:

— Подьте с нами — наша страна широка, стане місця для всіх вас.

Пак пришли делегаты, то записували, кто хоче ийти на переселение. Полякы робили великы пльоткы, все повідали, же то мушено нам ийти. Русскы зас повідали, же не мушено, же они никого насилу не возмут, и кто хоче ту быти, то може быти. Полякы стояли при свойом, же мушено вшиткым ийти на переселение до России, а кто не піде сам зо своей охоты, то на остатку выженут и нич не дадут взяти зо собом, ниякы річы ани пакункы.

Так люде ся позаписували и пішли. Мало зостало. Были такы села, што цілком осталися пустыми. Другы зас рыхтувалися ийти по зерняных роботах, то зерно обмолотили и забрали. Ище нас зостало, як то мы гварили — на насінья, и уж никто не думал ийти. Каждый робил, як міг, жебы веце заорати, засіяти, жебы улущити свое житья. И правительство казало дуже орати и сіяти.

Деси ишли бесіда, же всі з России повертают, то гварят: "Треба садити, сіяти дуже, жебы и для них было".

По лісах появилась якаси згряя. Никто не знал, кто то єсть. С початку повідали, же то полякы банду робят, пак зас, же то суть польскы и украинскы партизаны, але же ходят осібне. Я не можу написати, якы то были, бо не знам. По убранью го не познашь, ани по бесіді. Знам, же с доброй волі не ходили, лем крылися. В лісі істи ся хоче, то мушены были ночами ийти до села за даякым ідлом. Найліпше свинья смакує як каждому, так и им, то не чудно, же никому козу не взяли, лем брали свиньи.

Раз польскы воякы ишли до

Ріпок. Под Ріпками из пустой хижы вылетіли двое и втікали до ліса. Воякы стріляли за нима, то один стал, бо мал при собі дуже гранатов, и не міг втікати, а другий втікал, то го забили. Так того забитого везли, а другого припровадили до Высовы. На постерунку ся признал, же єсть поляком из Телича, коло Криници.

И так тоты полякы, што жили с нами в горах, сами вымышляли, што могли, а правительству шули на нас.

Раз я несла стіл из пустой хижы домів до себе, бо у нас не было стола — сестра взяла до России, а из-за хижы вылетіл молодой 15-рочный полячок и гварит мі, жебы-м нич не брала и не зносила, бо мы всі підеме гет. Я му гварю, же я не піду. Он повідат, же нас выженут. Я му зас повідам: "Кто мя выжене? Ты мя выженешь? Може ты перше підешь, бо и так ничего ту не мате." Он повідат: "Мы ся будеме старати о то, што вас выженут."

И так што раз веце бесіды ишло помеже людей, же нас выженут, але никто не знал, чого и зашто. Нарешті казали ся пакувати, жебы быти готовым. И уж зачали выганяти. Найперше повіли, же лем богатых выженут, бо бандитов ховают. А як пришли выганяти, то уж не смотріли, кто богатый, а кто бідный, лем казали всім ся зберати.

Пришло дуже войска, обступили село наоколо. Певно думали, же будеме до ліса втікати. Але никто нигде не втікал. Я ище дві ночы дома ночувала, як люде уж вышли. Все была варта войскова в селі. Вечером виділи, же у нас ся світит, то вошли дохиж. На столі был плястер меду. Идут просто до него и повідают польски: "Тоты гады-русины нашы пчолы псуют".

Я ся не зберала в дорогу, лем сиділа до остатку дома и ждала, ци мя лишат, ци выженут. Але не лишили. Из хижы я сама не пішла, то два воякы взяли мя за руки и выпровадили на авто.

Приіхали сме до Лоси, бо там нас зганяли. Там была велика загорода на нас. Обгородили колячым дротом и там мали нас наганяти. Але мы им не втікали. Як сме стояли в Лоси, то так льяло без міры. Всі сме змерзли, мокрых лахы сушиме при огнях, а ту все ліє и ліє.

(Продовження на ст. 5)

(Продовження з ст. 4)

В Горлицях тыж сме стояли через ніч, то так само льяло, обу-тя перемокло. Босо ходити было студено, то сме обути ходили по болоті. И были сме уж всі страшно помучены тым ходом и бессонными ночами. Ту в Горлицях списували, кто што дома лишил, и што бере зо собов.

Пришло на потяг сідати, и зас кажут сідати, кто с кым хоче разом быти. Я сіла до первого потягу. Там были 22 фамелии з Ганчовы, пару фамелий з Брунар и такы самотны, што поприходили кто с войны, кто из Німеччины, так мы теперь ближе одны других в одном воевудстві — Зеленогурском. А решта ганчовян, што сіли до другого потягу, то суть во Вроцлавском воевудстві. Они суть близко одны от других на трьох селах.

Дорогу мали сме не злу. Мали сме што істи, бо было свое, и правительство нам покус давало. Лем спати не было де. Воякы, котры провадили нас, обходилися с нами добри.

А як нас привезли в Западну Польшу, то нас порозмітували дост далеко одных от других — кого на майонток, а кого до розваленных німецьких господарств.

Первого року, як сме ту пришли, то сме ходили робити по богатых газдах, што забрали добры господарства, и так сме зарабляли на ідло.

Мене забрал тыж богатый газда. Я не мала охоты ийти до него, але люде мя нараили. Так я там была сама зо своим дівчатом 12-рочным и один з Гладышова, што пришол сам без родины. Были сме там три місяці. Я от первого дня познала, што не буде добри.

Як нас привюз на свое обьстя, то його жена дала нам істи обаряных компери с молоком, а газда гварит, жебы сме ся выспали и отпочили с дороги, тай вышол деси. Да о 20 минут приходит и кричит, жебы сме ишли сіно грабати. Так идеме грабати. Граблеме, жебы зграбати як найпрудше, то може пустит выспатися, як пограблеме. Але де там! Не дал отпочити, лем розказувал нову роботу. О 11 годині в ночи давала газдыня вечерю, але сме не пішли істи, лем спати. Рано нас зогнал, чым день.

И так мы все робили, ани не было коли ся наісти. Ище и немож было істи тоты присмакы, якы тота богата газдыня варила. На сніданья варила поливку из петльованой муки, але на чистой воді, не дала молока ани масла, и так треба было істи с хлібом.

На обід давала даяку зупу, а все таку насолену, што аж по грудях пекло. Раз в зерняны роботы здохла ей кура. То было в четверг. Пані внесла ей до кухни, а я очами воджу то на паню, то на куру, и ходжу по кухни и мыю граты. А ту што раз то барже штоси мі лазит по босых ногах, аж ем ся здогадала, же то с куры ушы лізут мі на ноги. Пані куру спорядила и сховала до шафы, жебы было мясо на неділю. В пятницу смерділо в шафі, в субботу смерділо уж в цілой кухні. Пан ся сварил, хотіл шмарити куру псам, але пані не дозволила. Та пришла неділя, было што варити. Пришло обідати, пан сіл до стола, а мы ани не сідаме. Пан кличе до обіду, а я му дякую и повідам, же я не навчена мясо істи, а здохлину ище-м николи не іла, ани не хочу істи. Он зачал істи. Тилько што взял на язык, як не встане, не зачне ся сварити с паньом, своим женом. Яке лем проклятье знал, то ей так клял.

И такий был обід в неділю. В субботу правила-м масло на машині, справила-м може веце як 5 кия, але тото масло на продай, не для нас было. Нам николи масла не давала, лем зупу, гірьку каву, а до хліба мюд такий из цукровых бураков.

Я все докучала панови (бо он был кус ліпший — можна было с ним бесідувати), же мы дале не будеме робити о пісном хлібі и гірькой каві. Он мі гварит, же у него есть дост ідла — берьте сами и ічте, што хочете. Пані як тото чула, зачала вшитко значити. Але я все масло правила, то найперше ем собі наклала до горняте масла або сметаны. Хліба могли сме взяти. И так сме на том жили, хоц мало сме при столі іли.

Робити было нам барз тяжко. Выйдеме на поле робити, солнце пече, а кряка нее, жебы сісти до тіни. Воды нигде нее на поли, треба з дому нести, а вода така брыд. Мы о тыждень всі трое захворіли на горло. Мене так барз боліло, што-м ани сурове яйце не могла гывтнути. Барз мі слина выхла и прото не могла-м нич гывтнути.

Отвюз мя пан до шпыталя, бо мусіл, так як мя осліпило от того болю и голоду. В шпыталі принесли мі газету, ци виджу, але ем не виділа ани грубы буквы. Повідам докторови, же мя очы не болят, а не виджу. Он посмотріл и гварит, же мі треба окуляры. Мене то барз назлостило, бо я знала, же окуляры мі нич не помогут. Полежала-м пару дни и прошу дашто масне істи, а они мі все пісне приносят. О два тыждни повідам, же уж мі ліпше, же

хочу ийти гет зо шпыталя. Але мі не было ліпше. Пришло по мене мое дівча, то мя выписали зо шпыталя. Иду насилу. Барз была-м слаба. Мала ем якысы грошикы ище з дому, тай повідам, же підеме до skleпу дашто на слину купити, бо язык был сухой, як долонь. Купили сме вышньового соку и квасных цукерков, тай идеме до пана. Было то за містом 2 километры. Тот пан мал выше 30 кур, неслися дебудь, то я все пила яйця с цукром, и от того внет прозріла, што не треба мі было окуляры носити, як доктор повідал, и слина приходила.

Пришла осін. Я повідам, же нам треба ийти гет, закла зимы нее, бо ту не вытримае в зимі. Так прошу пана, жебы нас отвюз до міста и вымельдувал, бо он был шовтысом. Он не хотіл ся на то згодити, але пак мусіл.

Раз в неділю зашла ем до міста до ганчовяна Михала Вандзляка. Он по профессии шевц, то нашол собі помешканье в місті. С ним была одна дівка из Кунковы, Мария Цеклиняк. То ище моя родина, хоц барз далека. Пришла-м до них, то они бесідували по-польски и не радо мя приняли, хоц удавали панов. Не могла-м с ними нич бесідувати в комнаті, де мешкали, бо там были полякы, то кликала-м ей надвір. На дворі ем вшитко ей оповіла, яка нам біда, бо лем про ню сме там пішли. Пан хотіл ей взяти, а она хотіла себе освободити, то выпхала нас. Я просила ей о даяку пораду, де бы сме могли піти. Она нич не отповідала на мою бесіду, аж як раз не скричит на цілый голос: "Може сцьє цо панові скраді, цо хцецьє пана зоставіць. Добже цо вам дае есьць, то робцьє". Моя дівчина, як то почула, то не дала ей веце говорити, лем взяла мя гет.

Не можу вам описати, як тяжко мі было на сердци, як мя втяли тоты слова. Мы пану нич не вкрали, лем нам у пана згибли 4 куры, коза и дуже дрібных річей. А до того он нам барз мало платил: як мы повідали, же то не на лахы, лем на гузики.

Мы постановили ийти, але уж не ко своим людем, лем де найдеме помешканье, то там будеме сідити. И так сме зробили. Пан мусіл нас отвезти, откаль нас взял из міста, и такой на тото подвірья. Там было полно пустых мешкань. Привюз нас там, входиме на подвірья, а тота Мария Цеклиняк вылетіла надвір, як виділа, же мы идеме, тай кричит на цілый голос, же "ње вольно тутай входзіць". Я ей гварю, же

(Продовження на ст. 3)